

Rozdział VI

Spór o delegalizację *corrida de toros* w Hiszpanii – ochrona praw zwierząt a długoletnia tradycja

Wiktoria Sadowski

<https://doi.org/10.34616/146892>

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

ORCID: [0009-0009-7535-8537](https://orcid.org/0009-0009-7535-8537)

1. Wprowadzenie

Na świecie stale pojawia się wiele zagadnień, które nadają się do debaty publicznej. *Corrida de toros*, czyli walka byków jest jednym z nich. Od lat zajmowane są stanowiska za i przeciw tej działalności. Od początku XXI w. nasilił się spór dotyczący zasadności zakazu *corrida de toros* (od hiszp. *correr* – biegać oraz *toro* – byk), zainicjowany działaniami części hiszpańskich *comunidades autónomas* (wspólnot autonomicznych)¹. W Hiszpanii wielu uważa ją za tradycję lub kulturę, inni określają ją bardziej jako sport lub sztukę, podczas gdy kilka grup aktywistów, a nawet polityków uznało tę działalność za okrutną tradycję, brutalną, poniżającą i zagrażającą środowisku². Nie ulega wątpliwości, że byk zachowuje wielką symbolikę południowej Hiszpanii, stając się z biegiem czasu wyznacznikiem jej tożsamości. Jest to kwestia, która nie jest wolna od

¹ K. Wlaźlak, *Spór o zakaz corrida de toros*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 6, s. 89; wszystkie tłumaczenia cytatów w tekście pochodzą od autorki.

² O.L. Rios García, *La constitucionalidad de las corridas de toros: ¿cultura o violencia?*, Madryt, 7.12.2017, s. 8–10; tłumaczenie własne.

kontrowersji. Jak wiadomo, występuje znaczny podział opinii publicznej w kwestii walk byków. Jednym z najlepszych opisów, który podsumowuje tę sytuację, jest określenie byka jako zwierzęcia politycznego. Symbolika byka i wykorzystywanie go do walk jest obecnie tematem wielu debat środowiskowych i politycznych, a także analiz prawnych.

Celem niniejszego rozdziału jest przybliżenie uregulowań prawnych związanych z *corrida de toros* w Hiszpanii, w ramach prawa publicznego dotyczącego pokazów walk byków, jak również wskazanie pewnych braków prawnych i wynikających z nich problemów oraz przedstawienie dwóch stron sporu pomiędzy długoletnią tradycją a potrzebą ochrony praw zwierząt. W celu zgłębienia tego tematu dokonano analizy historycznej świata walk byków. Następnie omówiono współczesne pokazy walk byków, ich reżim prawny, zarówno na poziomie państwowym, jak i autonomicznym, oraz istniejące rozdroża konstytucyjne, a na koniec przedstawiono kluczowe zagadnienia prawa administracyjnego. Wnioski przedstawione zostały w zakończeniu niniejszej publikacji.

W pracy zastosowano jakościowe metody badawcze. Główną bazą źródłową, która została poddana analizie były oficjalne dokumenty rządowe Hiszpanii, a także polskie i hiszpańskojęzyczne artykuły naukowe. Poniższa analiza podzielona została na trzy części: wstęp, rozwinięcie zawierające historyczne omówienie walki byków w Hiszpanii, aspekty prawne uregulowań dotyczących *corrida de toros* i jej delegalizacji oraz elementy trwającej obecnie debaty politycznej na ten temat.

2. Historia *corrida de toros* w Hiszpanii

Początki tego widowiska w Hiszpanii sięgają krwawych rzymskich igrzysk i *venationes* (polowania), podczas których zabijano tysiące zwierząt, aby rozbawić publiczność spragnioną krwi i silnych emocji. Według Pliniusza Starszego, w jego *Historii naturalnej*, Juliusz Cezar wprowadził

do zabaw cyrkowych walkę byka z matadorem uzbrojonym w miecz i tarczę, a także walkę z bykiem, którego rycerz powalał, trzymając go za rogi³. Inną postacią tamtych czasów, według Owidiusza, był tzw. *Karpóforo*, który za pomocą czerwonej chustki zmuszał byka do szarży⁴. Wśród obrzędów i zwyczajów, które Rzymianie wprowadzili w Hiszpanii, znalazła się również ofiara z byka. Na Krecie – oprócz relacji z mitologii greckiej, opowiadającej o przygodach Ariadny, córki króla Minosa, i Tezeusza, który zabił Minotaura – istnieją dowody na organizowanie gier na placu Knossos, gdzie mężczyźni i kobiety przedstawieni byli w scenach walk byków⁵. Ukazywało to kształtowanie wizerunku byka nie jako spokojnego zwierzęcia, lecz potwora.

Pierwsze historyczne doniesienie o walkach byków w Hiszpanii pochodzi z 1080 r. i znalazło się w programie uroczystości ślubnych w miejscowości Avila koło Madrytu⁶. Istnieje pewien psychologiczny związek między rozpowszechnieniem tych uroczystości a symboliką rytualną byka, przedstawionego jako potwór. Walczący z bykami pragnęli ukazać swą siłę i potęgę nad wyimaginowanym potworem, natomiast publiczność żądna była namiętności i wrażeń. Chociaż wielu pisarzy wskazuje, że Rodrigo Díaz de Vivar był pierwszym hiszpańskim rycerzem, który brał udział w walkach byków, według Pliniusza praktyka ta została wprowadzona już przez Juliusza Cezara, który sam miał atakować byki konno⁷.

W średniowieczu walki byków rozwinęły się i stopniowo były monopolizowane przez szlachtę, która pod wpływem galanterii i przykładu królów poszukiwała publicznego rozgłosu, względów dam i powszechnego

³ B. Martin, *Ignacio Sánchez Mejías: Crónica de una fiesta vivida*, Madrid 2009, s. 15.

⁴ *Ibidem*, s. 51.

⁵ B. Martin, *Primeras disposiciones jurídicas sobre las fiestas de toros*, Madrid 2002, s. 19–43.

⁶ B. Moreno, J. Ramon, *Un apunte legal en Ateneo Orson Welles*, 13.06.2015, <http://ateneowelles.es/2015/07/un-apunte-legal/> [dostęp: 24.04.2023].

⁷ J.A. Carrillo Donaire, *La protección jurídica de la tauromaquia como patrimonio cultural inmaterial*, „Revista General de Derecho Administrativo” 2015, nr 39, s. 34.

szacunku, demonstrując swoją „odwagę”, nękać i przebijając byki, uważane za totemicznych wrogów o wielkiej sile obronnej⁸. Królowa Izabela Katolicka odrzuciła walki byków, ale ich nie zakazała, natomiast cesarz Karol V wyróżnił się swoim zamiłowaniem do uprzedniej tradycji i przemocy wobec byków, wobec czego zabił byka włócznią, aby uczcić narodziny swojego syna Filipa II, za którego panowania uchwalono pierwsze potępienia kościelne. W 1565 r. Rada w Toledo ogłosiła nakaz traktowania byków jako „bardzo nieprzyjemnych dla Boga”, a w 1567 r. papież Pius V wezwał do zniesienia działań we wszystkich królestwach chrześcijańskich, grożąc ekskomuniką tym, którzy je poparli. Zmieniło się to jednak, gdy jego następcą Grzegorz XIII zgodnie z pragnieniem Filipa II zniósł wprowadzoną ekskomunikę. W 1585 r. Sykstus V ponownie wprowadził potępienie *corrida de toros*, które z kolei zostało anulowane w 1596 r. przez Klemensa VIII. Filip III wyremontował i udoskonalił plac burmistrza Madrytu w 1619 r., tak by mógł pomieścić prawie 60 tys. uczestników, a Filip IV, oprócz układania byków i zabijania ich, uśmiercił ponad czterysta dzików⁹. Zapał szlachty do uczestniczenia w walkach byków był podtrzymywany za panowania Karola II, ale od XVIII w. zmieniono formułę tego widowiska z formy jazdy konnej na walkę z bykami na piechotę. Konfrontacja ze zwierzęciem przybrała formę „sportu” i rozpoczęto organizację szkoleń oraz treningów¹⁰.

Pod koniec XVIII w. inicjatywa cywilizowania zwyczajów kraju hrabiego Arandy, ministra oświeconego rządu Karola III i przewodniczącego Rady Kastylii, doprowadziła do ogłoszenia Królewskiego Zakonu z 23 marca 1778 r., który zakazał przebiegów śmierci, czyli walk byków w całym królestwie, z wyjątkiem tych, które miały na celu celebrację

⁸ F. Rodríguez, T. Ramón, *Reglamentación de las corridas de toros. Estudio histórico y crítico*, Madryt 1987.

⁹ J. Colas, *El régimen jurídico de la fiesta de los toros*, Zaragoza 2008, s. 25–27.

¹⁰ G. Domenech Pascual, *Libertad artística y espectáculos taurino-operísticos*, „Revista Española de Derecho Administrativo” 2004, nr 121, s. 91–113.

najważniejszych wydarzeń państwowych¹¹. Wreszcie dekret z dnia 7 września 1786 r. ustanowił całkowity zakaz wszelkich uroczystości połączonych z zabijaniem byków. W 1805 r. kolejny dekret królewski Karola IV powtórzył zniesienie walk byków w Hiszpanii i na jej terytoriach zamorskich, chociaż niektóre wyjątki były tolerowane w celach charytatywnych. Jednakże wszystko zmieniło się po przybyciu Ferdynanda VII, absolutystycznego króla, który przywrócił kraj inkwizycji i poparł walki byków, jednocześnie tłumiąc wolności i konstytucję z 1812 r. W 1830 r. utworzył pierwszą szkołę walki z bykami z siedzibą w rzeźni Sevillian. Walki byków zaczęły być traktowane jako wzmocnienie władzy w kraju, co przyczyniło się do zwiększenia tempa budowy cyrków i aren w całym XIX w., a prawo zostały uregulowane w 1836 r. Pablo Iglesias (1850–1925), ważna postać partii socjalistycznej (PSOE), publicznie potępiał walki byków, ale następnie to jego własna partia zalegalizowała je ponownie w Hiszpanii dekretem królewskim 176/1992 autorstwa Juana Carlosa I, który ustanawiał środki w celu promowania walk byków „w świetle tradycji i ważności kulturowej festiwalu byków”¹². Z powyższych rozważań wynika, że walki byków od początków istnienia były bardzo kontrowersyjnym tematem, a ich historia wskazuje na ciągłą delegalizację, a następnie uchylanie zakazu, zależnie od panującego władcy lub poglądów Kościoła. Warto dodać, że walki byków nie są widowiskiem jedynie hiszpańskim. W wielu krajach, np. we Francji, Portugalii, a także w całej Ameryce Południowej, przechodziły podobne losy jak w Hiszpanii. Wydawano zakazy cywilne i kościelne, które, poza nielicznymi wyjątkami, nie były przestrzegane, choć przyczyniły się do rozwoju innego stylu widowiska, uznanego przez wielu za równie okrutne, oparte na męce i śmierci czującego zwierzęcia.

¹¹ D. Fernández de Gatta Sánchez, *Derecho y Tauromaquia, desde las prohibiciones históricas hasta su declaración como patrimonio cultural*, Salamanka 2015.

¹² Dekret Królewski 176/1992 z 28 lutego 1992 r. który zatwierdza regulamin pokazów walk byków; tłumaczenie własne.

W 2013 r. walki byków uregulowane zostały ustawą 18/2013 z dnia 12 listopada 2013 r. o uregulowaniu *Tauromaquia* jako dziedzictwa kulturowego¹³. Już w preambule wskazuje się, że *Tauromaquia*, czyli walki byków, są „częścią wspólnego dziedzictwa historycznego i kulturowego wszystkich Hiszpanów, jako działalność zakorzeniona w naszej historii i w naszym wspólnym dorobku kulturowym. Kulturowy charakter *Tauromaquia* jest niepodważalny i zasługuje na zachowanie jako skarb typowy dla naszego kraju, kraj różnorodny kulturowo. Ta specyficzna manifestacja kulturowa została nawet wywieziona do innych krajów, które ją rozwijają, promują i chronią”¹⁴. Ustawa 18/2013 w art. 2 reguluje walki z bykami jako hiszpańskie dziedzictwo kulturowe, a w art. 3 nakazuje ich ochronę: „W ramach dziedzictwa kulturowego, władze publiczne gwarantują zachowanie walk byków i wspierają ich wzbogacanie, zgodnie z postanowieniami artykułu 46 Konstytucji”¹⁵. Ustawa ta obowiązuje do dziś, jednakże w wielu regionach Hiszpanii pojawiają się próby całkowitej lub częściowej delegalizacji walk byków.

3. Delegalizacja *corrida de toros*

Jak zostało wspomniane we wprowadzeniu, walki byków do dziś mają miejsce w Hiszpanii, jednakże ze względu na wzrastającą świadomość oraz zwiększenie ochrony praw zwierząt wiele regionów decyduje się na delegalizację tego widowiska. Są to obecnie bardzo zróżnicowane przedsięwzięcia na terenie Hiszpanii – od próby bezwzględnego zakazu ich prowadzenia w niektórych regionach, takich jak Wyspy Kanaryjskie, Katalonia czy Baleary, po uwzględnienie ich jako dobra kulturowego w miejscowościach takich jak Madryt, Murcja czy Kastylia-La Mancha.

¹³ Ley 18/2013, de 12 de noviembre, para la regulación de la Tauromaquia como patrimonio cultural (ustawa 18/2013 z 12 listopada 2013 r. o uregulowaniu *Tauromaquia* jako dziedzictwa kulturowego).

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

Wyspy Kanaryjskie stały się pierwszą wspólnotą autonomiczną zakazującą walk byków. Ustawa o ochronie zwierząt została tam uchwalona w 1991 r., likwidując wszystkie walki zwierząt (poza walkami kogutów)¹⁶. Warto podkreślić już na wstępie, że jest to jedyny region, w którym zakaz nie został zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny, co zapewne ma swoje źródło w autonomii Wysp Kanaryjskich, które już od 1982 r. posiadają lokalny parlament, rząd i wymiar sprawiedliwości. W kwietniu 2004 r. Barcelona stała się pierwszą gminą, która ogłosiła, że jest przeciw walkom, w wyniku deklaracji instytucjonalnej zatwierdzonej przez Radę Miasta. W Katalonii zakaz rozpoczął się w 2010 r. wraz z zatwierdzeniem przez parlament Popularnej Inicjatywy Ustawodawczej (ILP), promowanej w 2008 r. przez organizacje prozwierzęce i dopuszczonej do rozpatrzenia po uzyskaniu poparcia 180 tys. podpisów, czyli trzy razy więcej niż wymagano¹⁷. Zakaz walk byków dotyczył *Monumental de Barcelona*, jednej z trzech najbardziej emblematicznych aren w Hiszpanii. Katalonia oficjalnie zakazała walk byków 1 stycznia 2012 r., co zostało jednak unieważnione przez Trybunał Konstytucyjny w 2016 r. na wniosek grupy ludowej w Senacie, który stwierdził, że zakaz narusza kompetencje państwa, ponieważ walki byków są uważane za dziedzictwo kulturowe całej Hiszpanii¹⁸. Trybunał wskazał na „niezaprzeczalny” fakt, że „walki byków są bezspornie obecne w rzeczywistości społecznej naszego kraju”; podobnie, Trybunał w wyroku wyjaśnia, że walki byków „są działalnością o wielu obliczach lub aspektach, które tłumaczą zbieżność kompetencji państwowych i autonomicznych w jej regulacji”, biorąc pod uwagę „jej złożony charakter jako zjawiska historycznego, kulturowego, społecznego,

¹⁶ Ley 8/1991, de 25 de marzo, por la que se aprueba el arbitrio sobre la producción y la importación en las ciudades de Ceuta y Melilla (Ustawa 8/1991 z dnia 30 kwietnia 1991 r. w sprawie ochrony zwierząt).

¹⁷ D. Fernández de Gatta Sánchez, *La encrucijada jurídica de la fiesta de los toros*, „Diario La Ley” 2011, no. 7678, s. 9.

¹⁸ Nota Informativa No 85/2016 Tribunal Constitucional (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 października 2016 r., sygn. 85/2016); tłumaczenie własne.

artystycznego, gospodarczego i biznesowego”¹⁹. Jako „jeszcze jeden przejaw natury kulturowej” walki byków „mogą stanowić część wspólnego dziedzictwa kulturowego, które pozwala na interwencję państwa w celu jego zachowania, co wynika z art. 149 Konstytucji”, a korzystając z tych uprawnień, państwo „formalnie uznało walki byków za dziedzictwo kulturowe”²⁰. W wyroku przypomniano, że kulturowy wymiar walk byków, obecny w prawie od 1991 r. i wspomniany przez Sąd Najwyższy w 1998 r., został następnie wzmocniony dzięki przyjęciu ustawy 18/2013 w sprawie regulacji walk byków oraz ustawy 10/2015 w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego²¹. Te dwie ostatnie normy, które zostały przyjęte po zatwierdzeniu ustawy autonomicznej będącej przedmiotem niniejszego odwołania i które nie zostały zaskarżone przed Trybunałem, wyrażają działanie legislacyjne „specjalnie ukierunkowane na zachowanie manifestacji, jaką są walki byków”²². Wyrok wyjaśnia również, że konstytucyjny obowiązek władz publicznych „zapewnienia zachowania i wspierania wzbogacania dziedzictwa kulturowego” (art. 46 Konstytucji) nie może być rozumiany jako obowiązek zachowania „wszystkich przejawów właściwych dla tradycyjnych widowisk, takich jak walki byków”²³. W ten sposób różne władze publiczne mogą mieć niejednorodną, a nawet przeciwną koncepcję tego, co należy rozumieć jako ekspresję kulturową podlegającą ochronie. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby Wspólnota Autonomiczna w ramach wykonywania swoich kompetencji w zakresie regulacji widowisk publicznych regulowała rozwój widowisk walki byków lub sprawy ochrony zwierząt, ustanawiała wymogi dotyczące szczególnej opieki i troski nad walczącym bykiem. Nie ma też obowiązku przyjęcia konkretnych środków promocji w odniesieniu do walk byków. Trybunał Konstytucyjny wyraźnie podkreślił, że delegalizacja walk byków

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

w Hiszpanii byłaby niezgodna z Konstytucją i autonomiczne regiony jedynie mają możliwość modyfikacji tego widowiska²⁴.

W innych regionach autonomicznych inicjatywa katalońska przyniosła odwrotny skutek. Madryt, Wspólnota Walencka i Murcja rozpoczęły w marcu 2010 r. procedury zmierzające do uznania walk byków za Dobro Kultury (BIC), a w lipcu tego samego roku Partia Ludowa (PP) zarejestrowała w Kongresie projekt ustawy wzywający rząd do zagwarantowania „narodowego festiwalu” w Hiszpanii i poza nią²⁵. Regiony Valladolid i Palencia zadeklarowały swoje poparcie dla walk byków, podczas gdy gmina Toro (Zamora) jako pierwsza ogłosiła walki byków dziedzictwem kulturowym w styczniu 2011 r. Oprócz tego, w marcu 2012 r., Federacja Organizacji Walki Byków Katalonii przedstawiła w Kongresie wniosek, aby uznać walki byków za Dobro Kultury, poparte przez 590 tys. podpisów²⁶. W 2013 r. zatwierdzono ustawę o regulacji walk byków jako dziedzictwa kulturowego, która weszła w życie w listopadzie 2013 r.²⁷ Po czterech wiekach istnienia po raz pierwszy walki byków zostały uregulowane, promowane i chronione przez prawo.

4. Finansowanie i wpływ COVID-19 na walki byków

W sporze o *corrida de toros* często pojawia się także czynnik ekonomiczny, który został szerzej omówiony w tej części artykułu zarówno pod względem rządowego finansowania walk byków, jak i problemów, z którymi mierzy się ten sektor przez pandemię koronawirusa. Sympatycy

²⁴ F. Rodríguez, T. Ramón, *El toro bravo: ¿una especie en peligro de extinción?*, Madryt 2002, s. 49–60.

²⁵ B. Martín, *Ignacio Sánchez Mejías...*, s. 16.

²⁶ A. García, *Régimen jurídico administrativo de los espectáculos taurinos*, Madrid 2002, s. 33.

²⁷ Ley 18/2013, de 12 de noviembre, para la regulación de la Tauromaquia como patrimonio cultural (ustawa 18/2013 z 12 listopada 2013 r. o uregulowaniu *Tauromaquia* jako dziedzictwa kulturowego).

walk byków w Hiszpanii obawiają się, że nie tylko zmieniające się gusta nowych pokoleń, bardziej lubiących zwierzęta niż walki byków, ale i pandemia COVID-19 zagrażają temu spektaklowi. W Madrycie odbywają się protesty zarówno osób wyrażających poparcie dla delegalizacji *corrida de toros*, jak i matadorów, którzy nie wyobrażają sobie Hiszpanii bez tego widowiska. Cayetano Rivera, jeden z najslawniejszych hiszpańskich matadorów, uczestniczy w protestach w masce z napisem „Nie cenzuruj kultury”²⁸. Odkąd koronawirus spowodował zamknięcie kraju, hiszpańskie areny wyludniły się, uciszając tym samym dyskusję na temat kontrowersyjnej części narodowego życia kulturalnego. Słynne święto San Fermin w Pampelunie, które co roku w lipcu przyciąga dziesiątki tysięcy turystów z całego świata, było jednym z pierwszych w kalendarzu walk byków, które zostały odwołane. Każdy aspekt hiszpańskiej gospodarki został zdezastrowany przez pandemię, ale należy zauważyć, że niewiele innych branż wzbudza tyle kontrowersji, co walki byków.

Przechodząc do spraw finansowych, to według danych Krajowego Stowarzyszenia Organizatorów Walk Byków (National Association of Bullfighting Organizers) pokazy walk byków dają dziś zatrudnienie około 54 tys. osób i generują dla gospodarki prawie 4,4 mld dolarów rocznie, co stanowi prawie 1% produktu krajowego brutto²⁹. Victorino Martín, prezes Fundación del Toro de Lidia, grupy utworzonej w celu obrony interesów tego sektora, oszacował, że straty poniesione w czasie pandemii wyniosły łącznie 772 mln dolarów³⁰. Pracownicy tej branży uważają walki byków za drugą najważniejszą działalność kulturalną po piłce nożnej, jeśli chodzi o liczbę widzów i prawa telewizyjne w Hiszpanii. Warto

²⁸ G. Keeley, *Las corridas de toros, en peligro de extinción en España*, https://www.vozdeamerica.com/a/coronavirus_corridas-toros-en-peligro-extincion/6063495.html [dostęp: 27.05.2020].

²⁹ M. Medina Alcoz, *La asunción de los riesgos taurinos, la asunción de riesgo por parte de la víctima. Riesgos Taurinos y deportivos*, Madrid 2004, s. 27–29.

³⁰ J.J. Galvez, *Pro-bullfighting lobby throws economic data into the ring* 2016, https://english.elpais.com/elpais/2016/04/06/inenglish/1459937034_734626.html [dostęp: 24.04.2023].

wspomnieć, że walki byków borykają się z problemami od czasu kryzysu finansowego w 2008 r., który pogrążył kraj w pięcioletniej recesji i wymusił głębokie cięcia w wydatkach publicznych. Wiele lokalnych władz ograniczyło wydatki na walki byków, które zwykle były główną atrakcją. Liczba widowisk z udziałem byków spadła z 3 651 w 2007 r., czyli w roku przed kryzysem finansowym, do 1 521 w 2018 r.³¹ Ponad 135 tys. osób podpisało petycje wzywające do niewspierania walk byków ze środków publicznych. Natychmiast po złożeniu petycji, Electomanía, firma zajmująca się badaniem opinii publicznej, opublikowała sondaż, z którego wynika, że 47% Hiszpanów opowiada się za zakazem tych kontrowersyjnych spektakli, podczas gdy 18,6% jest przeciwnych zakazowi, a 37,7% jest przeciwnych walkom byków, ale nie chciałoby ich zakazu³².

5. Debata polityczna i przyszłość *corrida de toros*

Co zrobić z walkami byków to pytanie, które nieustannie powraca jako temat debaty politycznej w Hiszpanii. Dyskusja pomiędzy różnymi przedstawicielami partii politycznych poświęcona tej iberyjskiej tradycji wznawiana jest za każdym razem przed nowymi wyborami parlamentarnymi. Pojawienie się w 2013 r. partii politycznej o nazwie VOX ożywiło tematy, które wydawały się być nieporuszane w społeczeństwie, a umieszczenie walki byków w centrum kampanii wyborczej i w ten sposób wykorzystanie tradycji uważanej przez jej fanów za „święto narodowe”, a przez jej krytyków za „tortury zwierząt” stało się bronią polityczną³³. Wraz ze zmianą lidera, prawicowy wyborca został wzmocniony przez kogoś takiego jak lider partii, Santiago Abascal, który otwarcie określa te całkowicie anachroniczne praktyki jako „zalegalizowane znęcanie się nad

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ J. Fajardo, *Qué hacer con las corridas de toros: la pregunta que vuelve al centro del debate político en España*, Madrid 2019.

zwierzętami”³⁴. Pozycja partii politycznej VOX sprawiła, że inne formacje także dodały w ostatnich wyborach kwestię walk byków do swojego programu.

Podczas gdy skrajnie lewicowa Podemos proponuje przeprowadzenie referendum w sprawie zakazu, Ciudadanos (inna partia, o korzeniach liberalnych, zwrócona w stronę prawicy) krytykuje dotacje otrzymywane przez ten sektor przez państwo oraz wspólnoty autonomiczne i gminy. Bardziej złożona jest pozycja PSOE, partii socjalistycznej³⁵. W 2011 r., za czasów rządów minister Ángeles González Sinde, walki byków podlegały resortowi kultury, gdzie znajduje się obecnie kilka postaci, które publicznie przyznały się do sympatii wobec walk byków, jak wiceprezydent Carmen Calvo czy szef działu rozwoju José Luis Ábalos.

W debacie politycznej bardzo często poruszany jest przypadek Katalonii, gdzie walki byków zostały zakazane w 2010 r. Trybunał Konstytucyjny uchylił później tę decyzję. Niektóre kolektywy żałują, że każda próba ograniczenia walk byków zostaje uznana za niekonstytucyjną. Tak właśnie stało się na Balearach, gdzie regionalny parlament zatwierdził w 2017 r. nowe prawo regulujące walki byków, które zakazywało śmierci zwierzęcia podczas spektaklu, ale w grudniu następnego roku Trybunał Konstytucyjny uznał ustawę za niezgodną z konstytucją³⁶.

Obecnie dwie partie polityczne pracują nad nową ustawą o dobrostanie/ochronie zwierząt, uzgodnioną między partiami politycznymi PSOE (Partido Socialista Obrero Español) a Podemos. Jest to, dosłownie, „Gwarancja godnego traktowania zwierząt”. W obecnym „katalońskim” prawie dotyczącym dobrostanu zwierząt byk nie pojawia się w prawnej typologii

³⁴ F. Rodríguez, T. Ramon, *La ordenación legal de la fiesta de los toros*, „Revista de Administración Pública” 1988, nr 115, s. 64.

³⁵ E. López Alvarez, *Las Administraciones Públicas ante el espectáculo taurino. Distribución de competencias*, Madrid 2002, s. 123–132.

³⁶ Z. de la Serna, *El Constitucional, Cataluña y los toros: el tiempo no es igual para todos*, 26 de febrero de 2015, <http://www.elmundo.es/cultura/2015/02/26/54eedb3e22601d01728b4581.html> [dostęp: 24.04.2023].

zwierząt, która obejmuje następujące kategorie: „zwierzęta domowe, towarzysze, rodzima przyroda, egzotyczne zwierzęta, porzucone zwierzę, zagubione zwierzę, dzikie zwierzę miejskie, podstawowe zwierzę zoologiczne, ośrodek hodowlany lub rasowe zwierzę”. Przyszła ustawa zgodnie z projektem nie określi wyraźnie istnienia „zwierzęcia do walk” lub zwierzęcia przeznaczonego do walk byków, unikając w ten sposób szczególnego traktowania prawnego walczącego byka³⁷. W projekcie ustawy zgodnie ze sformułowaniem „godne traktowanie” będzie uznawany za przestępstwo każdy akt złego traktowania jakiegokolwiek rodzaju zwierzęcia. W ten sposób unika się wyraźnego określenia, czym jest godne traktowanie walczącego byka, ponieważ to pojęcie nie istnieje w klasyfikacji prawnej³⁸. Walki nie będą *expressis verbis* zakazane przez tę ustawę. Tło tego, co wydarzyło się w Katalonii i na Balearach, wskazuje, że całkowity zakaz walk byków zostałby prawdopodobnie ponownie uznany za niezgodny z konstytucją. Nowa ustawa nie może więc zawierać sformułowania, że *corrida de toros* zostanie zakazana. W związku z tym twórcy projektu ustawy opierają swoją strategię na dwóch elementach: dodaniu określenia „byk” do definicji prawnej typologii zwierząt i wskazaniu na zakaz znęcania się nad stypizowanymi zwierzętami. Niebezpośrednio wyraził to zakaz, który został w 2016 r. uznany za niezgodny z konstytucją³⁹. Projekt ustawy przewiduje utrzymywanie strategii „nie-skazitelnej legalności”, określając prawnie, czym jest złe traktowanie skatalogowanych zwierząt (nie byka bojowego, bo ten nie jest wpisany do żadnego katalogu, nie istnieje jako zwierzę sklasyfikowane)⁴⁰. Dodatkowo,

³⁷ 121/000117 Proyecto de Ley de protección, derechos y bienestar de los animales https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/CONG/BOCG/A/BOCG-14-A-117-1.PDF; tłumaczenie własne.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Nota Informativa No 85/2016 Tribunal Constitucional (Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 października 2016 r., sygn. 85/2016); tłumaczenie własne.

⁴⁰ E.A. Garcia, *Régimen jurídico administrativo de los espectáculos taurinos*, Madrid 2002, s. 45.

nowa ustawa umożliwiłaby, aby każda wspólnota autonomiczna regulowała walki byków według własnych kryteriów i gustów politycznych. W projekcie ustawy wskazuje się, że będzie tyle rodzajów walk byków, ile zażyczą sobie administracje poszczególnych wspólnot i partii politycznych. PSOE podkreśla, że nie chce przejść do historii jako partia, która zakazała walk byków, jednakże musi wypełnić swój pakt z Podemos, który opiera się na delegalizacji *corrida de toros*. Ustawa zawiera również jako podstawę argumentacji głosy przeciwne sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Asúa i Valdés, którzy stwierdzili, że „nieprecyzyjny zakaz” nie jest zakazem walk byków i mógłby istnieć w obecnym stanie prawnym bez zmian Konstytucji⁴¹. Oznacza to, że zakaz walk byków nie byłby uznany jako całkowite zaprzestanie widowiska, ale uregulowanie działalności związanej z walkami byków.

6. Podsumowanie

Po przeanalizowaniu reżimu prawnego walk byków w Hiszpanii warto poczynić kilka końcowych uwag. *Corrida de toros* stanowi część wspólnego dziedzictwa historycznego i kulturowego Hiszpanów, jak to określono w ustawie 18/2013 z 12 listopada 2013 r., dla regulacji walk byków jako dziedzictwa kulturowego⁴². Ponadto preambuła konstytucji hiszpańskiej wyraża wolę narodu hiszpańskiego, aby „chronić wszystkich Hiszpanów i ludy Hiszpanii [...]”⁴³. Obowiązkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych jest promowanie postępu kulturalnego i gospodarczego w celu zapewnienia wszystkim godnego życia. Walki byków to także

⁴¹ Comision Nacional de Asuntos Taurinos. *Pentauro – Plan Estratégico Nacional de Fomento y Protección de la Tauromaquia*, Madrid 10.2013.

⁴² G.D. Pascual, *La prohibición de las corridas de toros desde una perspectiva constitucional*, “El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho” 2012, nr 12, s. 16–27.

⁴³ Konstytucja Hiszpanii z 27 grudnia 1978, tłum. T. Mołdawa, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1993. Tekst wraz z ostatnią zmianą z 27 sierpnia 1992 r.

sektor gospodarki, który ma wpływ na różne dziedziny, takie jak biznes, podatki, rolnictwo i hodowla, środowisko, tworzenie społeczeństwa i zatrudnienia, żywność, turystyka i przemysł. Jest to również dobre źródło dochodów dla administracji publicznej, w zakresie dochodów z podatków, pobierania opłat oraz składek na ubezpieczenie społeczne.

Uznaje się, że nie chodzi jednak o przekonywanie kogokolwiek, ale o obiektywne informowanie o pokazach walk byków i wszystkim, co się z nimi wiąże, tak aby społeczeństwo mogło wyrobić sobie opinię ukazującą szerszy kontekst, nie tylko śmierci, ale również cierpienia, dobrostanu zwierząt, krzywdy. Warto wskazać, że wszystko zaczyna się od byka, a według słów hodowców potrzeba około 2000 dni, aby wyhodować byka bojowego⁴⁴. Biorąc pod uwagę liczbę istniejących obecnie rancz oraz hodowanego w nich bydła, można zauważyć, że w samym sektorze rolniczym przepływają ogromne sumy pieniędzy przeznaczone na utrzymanie pola, żywienie bydła lub na specjalistów zajmujących się bykiem w tym sektorze. Jest to praca, która nie zawsze jest doceniana na placach, ale bez której narodowe święto by zniknęło. Dodatkowo powołany powyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 2016 r. wyraźnie wskazuje, że w obecnym stanie prawnym niemożliwe jest całkowite zdelegalizowanie walk byków w żadnym regionie w Hiszpanii, można jednak poczynić pewne zmiany w formie organizowania tego widowiska. Oznacza to, że bez zmiany Konstytucji całkowita delegalizacja *corrida de toros* nie może mieć miejsca.

Jednakże z drugiej strony uważa się, że walki byków polegają na ranieniu bezbronnego zwierzęcia. Zabijanie go na oczach tłumu uznawane jest za niehumanitarne i zauważa się potrzebę zmiany widowiska na bardziej otwarte i dostępne dla wszystkich, zdolne do dostosowania się do współczesnych czasów i zachodzących zmian społeczno-ekonomicznych i kulturowych, a przede wszystkim mówi się o odejściu od krzywdzenia

⁴⁴ D. Fernández de Gatta Sánchez, *El Régimen Jurídico de los Festejos Taurinos Populares y Tradicionales*, Salamanka 2009, s. 6.

zwierzęcia. Wskazuje się także, że pogromca byków jest osobą, której z mocy konstytucji przyznano szereg praw, wolności i obowiązków. Pomimo tego, że życia byka i pogromcy byków nie można stawiać na tym samym poziomie, gdyż życie człowieka zawsze będzie ważyło więcej niż życie jakiegokolwiek zwierzęcia (sam fakt bycia człowiekiem pociąga za sobą prawa i wolności), to zwierzę jako istota nie może być pomijane⁴⁵. Należy wziąć także pod uwagę, że walki byków nie są już tylko zjawiskiem krajowym, ale zostały wyeksportowane do krajów Ameryki Łacińskiej, Portugalii i regionów na południu Francji, takich jak Landes czy Camargue. Dlatego też różne stowarzyszenia i komisje zajmujące się promocją widowiska w poszczególnych krajach powinny połączyć siły, aby zrobić krok naprzód w poszukiwaniu nowych rynków, a przede wszystkim znaleźć złoty środek pomiędzy długoletnią tradycją a ochroną praw zwierząt⁴⁶. Pewną możliwością byłoby, gdyby zachowano *corrida de toros* bez elementu ranienia i zabijania byków na oczach tłumu, nie likwidując przy tym widowiska dla wielu hiszpańskich rodzin oraz bez pozbawiania ludzi miejsc pracy, których wciąż po kryzysie brakuje. Chcąc chronić i promować rozwój walk byków, zadaniem nas wszystkich, którzy się nimi cieszymy, jak również wszystkich profesjonalistów, którzy z nich żyją, jest przekazywanie w odpowiedni sposób zasad i wartości, które się z nimi wiążą i o których była mowa w tym rozdziale.

⁴⁵ P. de Diego, M. Pilar, *Reflexión jurídica sobre la Tauromaquia en España*, Zaragoza 2016, s. 30.

⁴⁶ D. Fernández de Gatta Sánchez, *Toros y espectáculos públicos (potestad sancionadora)*, [w:] *Diccionario de Sanciones Administrativas*, Madrid 2010, s. 1078–1096.